

αυτοῦ φαίνεται ἀντίγραφον κατὰ μέγα μέρος τῆς συνήθους τούτων Κυβερνήσεως.

Ἄς μὴ φαντασθῆ ποτε ὁ υἱός μου νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν μου· τούναντίον μάλιστα ἄς ὠρμηθῆ καὶ ἐκ τούτου, ἀναπολῶν διὰ παντός, ὅτι ἐπραξα, διαμένων δέ, ὡς ἐγὼ, Γάλλος γνήσιος μέχρι τῶν ὀνύχων. Πρέπει πρὸ πάντων καὶ κατὰ πάντα τρόπον νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην· διότι ἂν ζητήσῃ ὑπὸ ἀπλῆς κακοζηλίας νὰ ἐπαναλάβῃ τοὺς πολέμους μου, τοῦτο θέλει εἶναι πιθηκισμός· τὸ δὲ νὰ μεταπλάτῃ τὸ ἔργον μου ὑπερβαίνει· οἱ οὐδὲν ἐγὼ κατώρθωσα· ἐκπεραίνων ὁμοῦ αὐτὸ, θέλει ἀποδείξει τὴν στερεότητα τῶν θεμελιῶν καὶ ἐξηγήσει τὸ σχέδιον τοῦ κτιρίου, τὸ ὁποῖον μόλις ἐφθασε νὰ ἐκνογραφηθῆ μόνον.

Δις ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος δὲν γίνεται τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Καὶ ἐγὼ μὲν ἠναγκάσθην ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ καταδαμάσω τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν ὀπλων, σήμερον ὁμοῦ συμπεριεῖ διὰ τοῦ λόγου· νὰ πεισθῆ. Διέτωσα κινδυνεύουσαν τὴν μεταπολίτευσιν, τὴν ἐξέπλυνα ἀπὸ τοῦ βύπου τῶν ἐγκλημάτων τῆς καὶ τῆ ἀνέδειξα ἠγλαόμορρον καὶ λαμπρὰν ὑπὸ δόξης εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τέλος ἐβρίζωσα διὰ ταύτης εἰς τὴν Γαλιάν καὶ ἔδωκα εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην πάντη νέας ἰδέας. Τὰ σπέρματα ταῦτα ἄς βλαστῆ σωσι διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μου ἐπιμελείας· αὐτὸς ἄς ἀναπτύξῃ πάντα τῆς εὐδαιμονίας τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἡ Γαλλία. Διότι καὶ ταῦτα ποῶν, θέλει πάλιν ἀναδειχθῆ ἀποχρώντως μέγας μονάρχης.

Οἱ Βουρβῶνες δὲν δύνανται νὰ διατηρηθῶσι μετὰ τὸν θάνατόν μου· ἀλλὰ θέλει ἀνακινήθῃ παντοῦ, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας, ἀντίδρασις τις ὑπὲρ ἐμοῦ ἀντίξιος πολιτικῆς κληρονομίας· ἐνδέχεται δὲ πρὸς ἐξέλθειν τῆς μνήμης τῶν καταδιωγμῶν τῆς νὰ εὐκολύνῃ καὶ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ υἱοῦ μου εἰς Γαλιάν· (ἂν καὶ διὰ νὰ ὁμοιοῦ τις μετ' αὐτῆς, ἀνάγκη πάσα νὰ προστατεύῃ τὰ ἱερατικά τῆς συμφέροντα)· ἀλλ' ἡ Αὐστρία θέλει ἄρα γε τὸν ἀποδώσει ἄνευ τιμῶν ὄρων; Ὁ, τιδὴποτε συμβῆ περὶ τούτου ὁ Α'. Φραγκίτικος ἦτο ἄλλοτε εἰς χριστιανικὴν περίστασιν, ἐνῶ ἡ Γαλλία ἔθνηκότης παντελῶς δὲν ἔπαθε. Καὶ ὁμοῦ ὁ υἱός μου ἄς μὴ καταδεχθῆ ν' ἀναβῆ τὸν θρόνον διὰ συνδρομῆς ξένης· ἐπειδὴ δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ νὰ ἐπιθυμῆ καὶ τῶν μεταγενεστέρων τὴν ἔγκρισιν. Ἄς πλησιάσῃ δέ, ἅμα δυναθῆ, εἰς τὴν οἰκογένειάν μου· ἐπειδὴ ἡ μήτηρ μου ἔχει χαρακτηριστὰ ἀρχαιοπροετῆ, ὁ δὲ Ἰωσήφ καὶ ὁ Εὐγένιος δύνανται νὰ τὸν ὠρμηθῶσι διὰ συνετῶν παραινέσεων· τέλος ἡ Ὠρτηνσία καὶ ἡ Αἰκατεπία διατρέπουν μεταξὺ τῶν ἄλλων γυναικῶν. Καὶ εἰ μὲν παραμείνῃ ἐξορίστος, ἄς νυμφευθῆ μίαν τῶν ἀνεψιῶν μου· ἂν δὲ ἡ Γαλλία τὸν μετακαλέσῃ, ἄς ζητήσῃ ἡγεμονίδα τινὰ τῆς Ῥωσσίας· ἐπειδὴ εἰς μόνον τὴν αὐτὴν ταύτην ἡ συγγένεια δεσπόζει (σύρει) τὴν πολιτικὴν· ἡ δὲ σχέσις αὐτῆ ἄς ἔχῃ σκοπὸν μᾶλλον τὸ ν' αὐξήσῃ τὴν Γαλλικὴν ἐπιβρόχην εἰς τὰ ἔξω παρὰ τὸ νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὰ συμβούλια τῆς ἐσωτερικῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος κυβερνᾶται, εἰπέρ τι ἄλλο, εὐκόλως, ὅταν τις δὲν τὸ με-

ταχειρίζεται ἀναστρόφως· ἡ πολιτικὴ του δξύνοια φαίνεται σχεδὸν ἀπαράμιλλος, διακρίνει αὐθωρεῖ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ κατ' αὐτοῦ σπουδαζόντας. Ἄλλ' ὁ πολιτικός ὀφείλει νὰ ἀπυθύνεται εἰς τὰς αἰσθησεις του· διότι ἄλλως ὁ ἀνήτυχος νοῦς τὸ βασανίζει· ὅθεν ἀναζέει καὶ παραφέρεται ἐκ τοῦ προτυχόντος συμπτώματος.

Ὁ υἱός μου θέλει ἔλθει εἰς τὰ πράγματα μετὰ τὰς ἐμφυλίουστας· τότε δὲ μόνον τὸ κόμμα τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας ἔχει δικαίως νὰ φοβηθῆ· ἐπειδὴ αὐτὸ βλαστάνει ἤδη πρὸ πολλοῦ. Εἶπε εἰς τὸν υἱόν μου ὅ,τι ἐγνωμάτευεν ὁ Βερτριάνδος, δηλ. νὰ περιφρονήσῃ τὰς φαρτίνας καὶ νὰ προσέχῃ μόνον εἰς τὸ πλῆθος, λητμονῶν μὲν, ἐκτὸς τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος, πάσας τὰς προηγουμένας πράξεις πάντων τῶν λοιπῶν, ἀναμείβων δὲ γενναίως καὶ ἀδιαφόρως τὰ πλεονεκτήματα, τὴν ἀξίαν καὶ τὰς εἰς τὸ δημόσιον ὑπηρεσίας. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Σατωβριάνδος, ἂν καὶ ἐφλυῖρθε κατ' ἐμοῦ, μοι φαίνεται ἀγαθὸς Γάλλος.

Εἰς μόνον τὴν Γαλιάν ἴσως οἱ φατριάρχαι ἰσχυροῦσιν ὀλιγώτερον παρὰ εἰς ἄλλους τόπους. Ὅστις πέποιθεν εἰς αὐτοὺς κτίζει ἐπὶ τῆς ἄμμου. Τὰ μεγάλα ἐπιχειρήματα εἰς τὴν Γαλιάν κατορθοῦνται διὰ τοῦ λαοῦ· εἶτα πάντοτε ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ ζητῆ τὸ ὑποστηρίξαι τῆς ὅπου πραγματικῶς εὐρίσκειται. Οἱ ἠθικοὶ νόμοι ὑπάρχουσι τότε σταθεροὶ καὶ ἰσόλυτοι, ὅσον οἱ φυσικοὶ. Οἱ Βουρβῶνες ἐλπίζουσι μόνον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸ ἱερατικόν. Ὅποιονδήποτε τύχῃ τὸ εἶδος τῆς πολιτείας, τὸ ὕδωρ φέρεται πρὸς τὰ κάτω, ἂν καὶ ἡ μηχανὴ πρὸς καιρὸν τὸ ἀναβιβάζῃ. Ὅτως ἐγὼ ἐπεστηρίχθην εἰς ὅλον τὸ ἔθνος· ἔδωκα μάλιστα τὰ παραδειγμα ἀρχῆς ὑπεραπτιζομένης τὰ συμφέροντα πάντων ἐξίσου. Δὲν ἐκυβέρνησα διὰ τῶν ἱερέων, τῶν εὐπατριδῶν, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν, ἢ βιομηγάνων, οὔτε ὑπὲρ ἐκάστου αὐτῶν· ἀλλ' ὑπὲρ πάσης τῆς Γαλλικῆς κοινωνίας· ἐπειδὴ ὅστις διαίρει τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους βλάπτει πάντας ὁμοῦ καὶ παράγει τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

Δὲν συνιστῶ ὡς λόγου τινὸς ἄξιον τὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποῖου κατέβηλον τὰς πρώτας βάσεις· ἐπειδὴ ὅ,τι σήμερον εὐδοκίμει ἐνδέχεται νὰ ἀποβῆ κακὸν αὐριον. Ἐπειτα οὐδὲν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως πρέπει νὰ γίνηται ἄνευ τῆς φανεράς τοῦ ἔθνους θελήσεως· ὡς θεμελιώδη δὲ ἀρχὴν θεωρῶ τῶν ψήφων τὴν καθολικότητα.

Ἡ ἐπίκτητος εὐγένειά μου δὲν θέλει ὠρμηθῆ τὸν υἱόν μου· ἐχρειάζετο νὰ παρέλθωσι πολλὰ γενεαὶ ἕως οὗ προσλάβῃ τὴν δόξαν μου, καὶ διατηρήσῃ τραπεππαδότης τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῶν ἠθικῶν μου εὐεργετημάτων. Ἀπὸ τοῦ 1815 πάντες συνώμοσαν κατ' ἐμοῦ, ὥστε οὔτε εἰς τοὺς στρατάρχας, οὔτε εἰς τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς ὁποῖους ἐδημιούργησα, οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς χιλιάρχους μου ἐπίστευον. Ἄπας ὁμοῦ ὁ λαός, ἅπασα δὲ καὶ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις μέχρι τῶν λοχαγῶν ἦτο ἀναρπῶν ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὅθεν ποτὲ εἰς τοῦτο δὲν ἠπατήθην· μοι ὀφείλουσι τῶ ὄντι πολλὰς χάριτας· διότι μόνος ἐγὼ ἤμην ὁ ὑπερασπιστής των· ἡ κυριαρ-